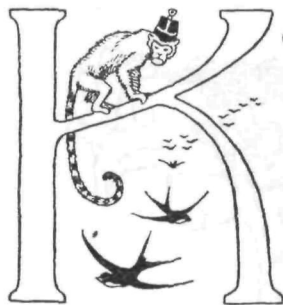

R. G.

Moje gospodarstvo.

I.

o postane človek starejši, mu uhaja spomin večkrat nazaj v mladostna otroška leta. Meni se to zgodi, kadar vidim igrajočo se mladino pred šolo. Iz srca se moram smejati njihovim šalam in igram in zdi se mi, da moram k njim ter se veseliti življenja na isti način, kakor mladina sama. In dasi se igram večkrat z njimi, vendar sem drugokrat zopet tako utrujen, da rad sedem na klop za šolo in se malo odpočijem. Misli mi uhajajo nazaj, ko sem bil še sam deček in počenjal vse mogoče in nemogoče reči. V take misli vtopljenega me je pred dvema dnevnoma zmotil moj mlajši tovariš, učitelj, ki kaj rad poskače z mladino v poldanskem odmoru. Ravno kar je končal igro z dečki ter prisedel k meni na klop.

„Kaj pa ste tako zamišljeni?“ me nagovori.

„Mislim nazaj, na leta, ko sem tudi jaz skakal in se veselil življenja, kakor ta mladi rod!“ sem mu odgovoril. — Oči so mu vžarele, okrog usten mu je zaigral šaljiv nasmeh. Obrnil se je zopet k meni: „Ravno sem se spomnil na svoje gospodarstvo!“

„Kako to mislite?“ sem ga vprašal.

„Da, sicer se malo čudno glasi to ime, toda imel sem gospodarstvo, imel sem ga takrat, ko sem bil še tak, kot so zdaj ti!“ in pokazal je na otroško družbo, ki je rajala po trati.

„Torej povejte mi kaj več o svojem gospodarstvu!“ sem ga prosil.

In začel je s smehom na ustnih pripovedovati: „Svoje gospodarstvo sem si sam prigospodaril. Začel sem z majhnim in končal nisem z velikim. Če bi bil moral še davke plačevati, bi mi bilo moje gospodarstvo malo vrglo. Toda da pridem k stvari! Imel sem okolo devet let, ko sem začel z gospodarstvom.“

Večkrat sem premišljal, kaj pomeni to, če oče reče: „Imam dosti skrbi!“ Dasi sem sam imel že časih majhne skrbi, vendar nisem te besede razumel, nisem vedel, kaj pomeni. Nekoč pa sem mater vprašal. Pa ne: „Kaj je to skrb?“ to vprašanje mi ni prišlo na misel, ampak vprašal sem: „Zakaj ima oče skrbi?“ — „Šaj vidiš, koliko je dela pri našem gospodarstvu!“ mi je mati odgovorila in se ni pustila dalje motiti pri delu. — Torej gospodarstvo ... Gospodarstvo da skrbi ... sem počasi mislil

„Ali skrbi bolijo?“ sem jo zopet vprašal.

„Boš že videl, ko boš velik!“ S tem sva bila pri koncu. In dasi nisem nič pravega zvedel, sem zopet razmišljal. „Skrb“ mi je delala skrbi.

Drugokrat sem stavil na mater med drugimi vprašanji tudi to: „Če bi jaz imel gospodarstvo, bi li tudi imel skrbi?“

„Seveda!“ se je odrezala mati. — „Pa jaz še ne morem imeti gospodarstva?“

„Ti imaš lahko tako gospodarstvo, kakor Novakov Mihec!“

„Golobe?“ sem dvomljivo vprašal. — „Da!“ je bil zopet kratek odgovor.

Šel sem k očetu in ga prosil: „Atek, jaz bi rad imel golobe!“ — „Kaj še!“ je rekel dobrovoljno. Jaz pa sem takoj ubral pot k Novakovemu Mihcu, češ, kje je dobil golobe.

„Pri Jegliču sem jih kupil.“

„Koliko si dal zanje?“

„Šestdeset vinarjev za par. Potem pa so imeli mlade, sedaj pa jih imam pet parov.“

Šel sem zopet k očetu in mu povedal, kje se dobijo golobi in po čem so. Seveda se ni dal takoj omehčati, toda drugi dan mi je že dal besedo. Čez nekaj dni je imel opravke v sosednji vasi, kjer je prebival trgovec Jeglič. Šel sem z njim in zopet silil v njega zaradi golobov. Oče se je res ustavil pri Jegliču in skoraj malomarno — kar me je jezilo — vprašal za golobe.

Ker sta si bila z Jegličem jako dobra, mu jih je dal dva para zastonj — seveda zame. Vesel sem si jih nesel domov v precej veliki papirnati škatli, ki sem jo tudi tam dobil.

Golobnjaka še nisem imel, ker nisem mislil, da bom golobe tako hitro dobil. Imel sem jih v majhni zaprti skrinjici, jim natrosil vanjo žita in koruze in jim nastavil vode v majhni, napol strti skledici, iz katere so prej, ko je še bila cela, jedle mačke. Poiskal sem si primerne deske za golobnjak, začel zbijati in žagati, da bi vsakdo mislil, da imamo mizarja v hiši. Pri žaganju so se mi deske razklale, in začel sem drugo desko meriti in žagati. Solze so mi stale v očeh, in globoko sem vzdihoval. Obupaval sem, začel z novim pogumom — in zopet obupaval. Hlapec ni imel časa, da bi mi bil pomagal; slednjič sem vendar očeta preprosil, da mi je hlapca prepustil. Lotil se je dela. Oddahnil sem se, znojne kaplje na čelu so se mi posušile, solze sem si obrisal, in z velikim zaupanjem sem zrl na Franceta. Tako je bilo hlapcu ime. V kratkem času je bil golobnjak zbit, in pribil mi ga je v kolarnici pod streho. Jaz hajdi po golobe! Bili so še sicer mladi, toda bilo jih je vendar treba privaditi na novo bivališče. Spravil sem vsak par v svoj oddelek in zaprl izhod z dvema palicama. Eno sem djal pokonci, drugo počez, tako da sta se oprijemali in trdno držali. Tako sem imel nekaj dni golobe zaprte. Nosil sem jim vsak dan živeža in nastavil sem jim vodo v podstavek za cvetične lonce. Golobi so vtikali glave skozi križ in se ozirali po okolici. Čez nekaj dni, ko se mi je zdelo, da že svojo okolico in stanovanje dovolj poznajo, sem križ razdril in jih pustil proste. Pa niso kar zleteli. Ko so čutili, da ni več križev, so prišli počasi ven na deščico in od tam so zleteli eden za drugim na streho.

Dalje se isti dan niso upali. Prihodnji dan pa so bili že prej pokonci nego jaz in si iskali živeža na bližnjih njivah.

Vesel sem jih bil, kakor le kaj.

Še večje pa je bilo moje veselje, ko mi je hlapec povedal, čemu znata dva goloba slamo v golobnjak. Bila sta golob in golobica, ki sta si napravljala gnezdo za valitev. Čez dober mesec sta pa že dva putava goliča čivkala po golobnjaku in široko odpirala kljuna, ko sta jih stara dva krmila. Tako bi se mi bila golobova obitelj skoro vsak drugi mesec za en par pomnožila, ko bi jih ne bili sproti jedli.

Pa jaz jih nisem hotel jesti in niti ocvrtih videti. Preveč so se mi smilili.

II.

Ker se mi je gospodarstvo tako dobro obneslo, sem si ga želel povečati. Pri Novakovih so imeli tudi zajce, in ti so bili Mihčevi.

„Pokaj bi jih jaz ne imel!“ sem si mislil.

Na proščenju pri farni cerkvi mi je oče kupil lepe harmonike. Piskal sem ves dan na nje, in to je slišal Novakov Mihec. Hotel mi jih je odkupiti.

„Daj mi enega zajca zanje!“ sem mu rekel.

In hitro je bila kupčija napravljena. Harmonike tja, zajca sem! In nesel sem si ga v hlev, da ga pokažem hlapcu. Takoj se mu je zajec prikupil, in napravil mu je pod jaslím majhno kolibico.

Vprašal sem ga: „Ali bo potem zajcev tudi več?“

„Ne, če hočeš to, moraš imeti še zajko.“ Mislil je samico.

„Pa kako jo dobiti?“

„Morebiti ti da Novakov še zajko!“

„Pojdem vprašat!“ in bil sem že tam.

„Za zajko pa hočem imeti dve dvajsetici!“ mi je Mihec hitro odgovoril na vprašanje.

Imel sem jih, imel, še več kakor dve dvajsetici — shranjenih pri materi. Pa meni se je že to veliko zdelo.

Začel sem barantati. Slednjič sva se zedinila za eno dvajsetico in za moj nožek, ki je imel dve rezili. Eno je bilo na koncu strto. Že vedno mi je ponujal dvajsetico za ta nožek. Zdaj sem mu ga dal. — Tupatam sem se še spomnil na ta nožek, ker sem ga rad imel, pa zajko sem tudi rad imel in počasi sem pozabil na nožek.

Toda skrbi sem imel sedaj. Golobi so se najedli obenem pri kuretini, zajčkoma pa sem moral sam nositi trave. Zdaj zeljno perinje, zdaj deteljo, in kadar je mati snažila solato, sem jima tudi te nosil. Večkrat me je mati vprašala, če pač skrbim kaj za zajčka. In skrbel sem! Toda to ni bila težka skrb. Sedaj sem začel počasi razumevati, kaj se pravi „skrb imeti“ in „skrbeti“.

Nekega četrtega jutro, ko sem bil šole prost in sem hotel malo dalje poležati, mi pride mama praviti, da sem dobil zajčke. Neumit in brez zajtrka sem bil tisti dan. Zajčki so me zmotili.

Stal sem skoraj ves dopoldan pri jaslím in čakal, če bi vendar prišli na dan. Pa zajčki so bili v luknji, ki sta jo stara dva izkopala v zemljo. Čez nekaj dni so se vendar pokazali.

Čako so bili lepi! Tisti dan nisem ničesar za šolo storil. Drugi dan sem bil zaprt, ker nisem imel domače naloge. Ni mi prišlo na misel, da so temu krivi zajčki.

Moje gospodarstvo se mi je zdelo veliko, in mislil sem si natihem, da sem bogat. V šoli sem nekaterim izbranim tovarišem važno povedal, da imam mlade zajčke. Ko smo šli iz šole, sem jim jih tudi pokazal.

Kakor navadno otroci, sem imel tudi jaz sto želj — nekaj na ustnih, nekaj na srcu. Pri nadučiteljevih sem videl kanarčke v kletki. Mati mi je razložila, da kanarčkov ni pri nas in da so dragi. Ta up mi je torej splaval po vodi. Ne — ne čisto! Bila je isto leto huda zima, in ptički so zmrzavali in poginjali od glada. Nekega jutra sem šel proti hlevu, kar vidim nekaj črnega skakati po snegu.

Pogledam bolje — bil je napol zmrznjen vrabec. Poberem ubožčka in ga nesem v hišo. Iz cunje, ki jo je rabila mati za brisanje praha, sem napravil nekaj gnezdju podobnega. V to gnezdo sem položil vrabca in vse skupaj na klop k peči. Večkrat sem ga hodil gledat in videl sem, da se mu vrača življenje.

Kletke nisem imel in vendar bi bil ptička rad obdržal. Zato sem vprašal očeta: „Oče, kam ga naj denem, zdaj bo skoraj živ?“

Oče je vzel ptička ter ga djal v okno. Tega okna pozimi navadno nismo nikdar odpirali. Jaz sem mu potrosil v okno drobtinic in mu postavil vode. In res, ta „čiv-čiv“ se je kmalu lotil jedi in pijače.

Čez nekaj dni se je navadil tako na nas vse, da ni več begal semintja, če je kdo stopil k oknu. Imel sem ga vso zimo.

Nekega jutra, ko je mama ravno pospravljala po sobi, mi je začela mirno in počasi praviti, kako pač vsaka stvar ljubi svobodo — kako žalosten bi pač bil jaz, ko bi me sedajle zaprli kam v sobo in bi ne mogel ven k drugim otrokom igrat se, vedno bi moral biti sam, čisto sam.

Smilil sem se sam sebi, ko sem se mislil vjetega in tiho sem jokal, da mama ni videla solz. Vedel pa nisem, kaj mama pravzaprav hoče. Čez nekaj časa stopi mama k oknu.

„Kaj pa ptiček dela?“ je vprašala. Ravno je začivkal.

„Glej, svoje bratce tam-le kliče, ker mu je dolgčas!“

Nič drugega ni rekla. Stal sem tiho pri oknu in premišljal usodo ptičkovo: „Sam je, vjet, nima prostosti kakor njegovi bratci, oh, tako sam!“

In zopet sem požiral solze. Ko sem jok premagal, sem rekel materi: „Če mu je dolgčas, pa ga izpustimo!“

„Le! Čako bo vesel!“ je rekla navdušeno mati.

In počasi, svečano sem odprl zunanje okno, svečano sem čakal, kaj bo ptiček napravil.

Dolgo ni zletel, ni verjel, da so mu odprta vrata v zlato svobodo. Ko je prišel na rob okna in ni čutil šipe, je vzletel v zrak, pa zopet nazaj na okno. Tako je storil še enkrat. Vsakokrat je veselo začivkal. Mati je rekla, da jemlje slovo.

Ko se je tretjič vzdignil, je zletel na trsovje pred hišo, odtod čez potok v bližnje grmovje. V grmovju je bilo več drugih vrabičev. Čivkali so pa mojega vrabiča gledali, jaz pa sem si mislil, da ga pozdravljajo.

Čez nekaj časa se dvignejo vsi in zletijo na Novakov jagnjed, kjer so imeli gnezda. Gledal sem za njimi. Kaj sem si mislil, ne vem več. Tako sem imel tudi ptička v kletki, četudi ne kanarčka.

Medtem, ko sem imel vrabčka, sem dobil še drugi prirastek k svojemu gospodarstvu. Namreč psa.

Imeli smo že enega, Tigra. Ta je bil hud, celo mene je ugriznil, če sem ga predolgo dražil.

Blizu kolodvora je prebival kamnosek Škodič. Kadar sem šel očetu ali materi na kolodvor naproti, sem videl pri tej hiši mladega, rjavega psa, ki mi je jako ugajal. Tudi igral sem se z njim.

In zopet sem nosil tiho željo v srcu, kako bi ta psiček postal moj. Opogumil sem se in začel zopet očeta nadlegovati. Oče mi ga je res kupil za eno krono. Nesel sem si ga domov, ga posadil sredi sobe, in tam je mirno obsedel.

Gledal je malo klavrno okolo sebe. Jaz pa sem sedel na tla in ga gledal v oči. Mleka sem mu ponudil, in ko ga je posrebal, je postal že dobre volje. Ves dan sva bila skupaj, tudi s Tigrom sem ga seznanil, zvečer pa sem ga nesel v listjak spat.

V postelji sem premišljal, kako naj bo novemu psičku ime, in skupno z materjo sva se odločila za ime Pazi.

Drugo jutro je prišel Pazi s Tigrom skupaj v vežo. Šel sem njima naproti. Oba sta se mi dobrikala, pa le Pazi je bil čisto moj. Vedno sva hodila skupaj, samo kadar sem vzel šolsko torbico na ramo, se mi ni pridružil. Navadil se je, da takrat ne sme z menoj.

Nekoč pa sem imel velik strah. Psa sta si napravila zadaj na dvo-rišču v kopico luknjo. Časih je ležal eden v njej, časih drugi. Nekoč pa sta zlezla oba v luknjo, pa tako, da sta pustila repa zunaj. Ker je bila luknja premajhna, sta se jezila eden nad drugim in začela sta se grizti.

Težko sta soplela, in bal sem se, da bi se ne zadušila, zato sem vlekkel oba za rep iz luknje. Pa nič ni pomagalo. Še bolj sta se začela grizti, ker je menda vsak mislil, da ga drugi ščiplje za rep.

Obupano sem prijel vsakega še enkrat za rep in vlekkel, pa še huje sta se grizla, a jaz nisem nič opravil.

K mami sem letel, in s solzami v očeh in v pretrganih besedah sem ji povedal o kopici, o psih in o luknji. Mama pa je čisto mirno dejala: „Nič se ne boj! Psa bosta že prišla ven, kakor sta prišla noter!“

Letel sem zopet nazaj, kar sem mogel, pa — luknja je bila že prazna, in psa sta se za kopico dalje grizla. Kako sem se oddahnil!

III.

Ko sem bil trinajst let star, sem šel v mesto v šolo in svoje gospodarstvo sem moral pustiti doma.

O Božiču sem prišel domov in nisem dobil več zajcev in ne golobov. Pojedli so jih. Samo Pazi mi je še ostal od mojega gospodarstva. Rad bi ga bil vzel s seboj v mesto, pa to ni šlo. Težko sva se zopet ločila, jaz bi se bil jokal, pa me je bilo sram.

O Veliki noči sem zopet prišel. Na velikonočno nedeljo so nam pa pravili ljudje, ki so šli od rane maše, da leži naš Pazi mrtev v potoku na gornjem koncu vasi. Nekdo ga je ustrelil.

Tako se je moje gospodarstvo končalo. Jaz pa sem šel nazaj v mesto, žalosten in potr.

Dostikrat sem se še spomnil na svoje gospodarstvo, ko sem sedel pri knjigah in se učil, in še zdaj se rad spominjam na tisti srečni mladinski čas, ko so mi take stvari še delale veselje ...“

Tovariš je končal in šli smo v šolo.

Jezerce.

I.

*Kadar solnce posije
na jezerce koncem vasi,
valček se k valčku pritisne,
in slednji mirno zaspi.*

*Kadar vetrec zapiše
po jezercu koncem vasi,
valček se dvigne nad valčkom
in ga do brega lovi*

*Časih pa bliska in treska,
jezerce burno šumi —
v sredi pa divji mož z roko
jezerce celo vrtil ...*

II.

*V jezerce gleda
tisoč očesc,
tisoč svetlih,
nebeških kolesc,
ki poljubujejo
jezerca dno ...
Ah, ko bi mogel
z zvezdico belo,
pa bi zavriskal
glasno, veselo —
ah, ko bi mogel*

*na jezerca dno ...
Pa bi se vrnil
nekdanj domov
in bi prinesel
belih kristalov,
pisanih biserov,
dragih opalov,
da bi sezidal
solnčen si grad,
kjer bi prebival
vekomaj rad ...*

Tone Rakovčan.

